

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5(3)

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

Road

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmoxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR	12
Muxiddin Kalonov	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'lishi VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA	34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
KARBOHOVIE KPEДИTы B AГPAHOM CEKTOPE KAK ИHCTPYMEHT PAЗBИTИЯ ЗЕЛЁHOЙ ЭKOHOMIKИ YЗBEKИCTAHA	61
Абдуллаева Зайнаб Руслановна	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY	100
Erkin Temirovich Shodiev	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT	105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIVALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI	113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	

AHOLI ISTE'MOL MADANIYATI VA MILLIY IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	118
Rustamov Sheraz Oblokulovich	
ISHLAB CHIQUARISH OMILLARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: KOBБ-DOUGLAS MODEL	
ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL	123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQUINDILARNI KOMPLEKS	
BOSHQARISH	129
Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ	
МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ	
ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА	
РОСТА	150
Омонтурдиева Диёра	
YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISHDA DRONLARDAN	
FOYDALANISH.....	155
Matkarimov Mansur	
YASHIL INVESTITSIIYALAR BOZORI MEKANIZMINING DASTAKLARI	161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА:	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KAMBAG'ALLIKNI MONETAR VA KO'P O'LCHOVLI BAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA	
IQTISODIY O'SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH	173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o'g'li	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQUARISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING	
USTUVOR YO'NALISHLARI.....	179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA	
RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o'g'li	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC	
LITERATURE REVIEW	192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ	
ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов	
JAHON ME'MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR,	
ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
Qilichov Muhiddin Husniddin o'g'li	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING	
FOREIGN MARKETS.....	217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH	
ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
Rajabova Malika Nuriddin qizi	
NATIJAGA YO'NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR	
VA YONDASHUVLAR	230
Qosimova Gulyar Axmatovna	

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	239
Усманова Зумрад Исламовна	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI	242
Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEKANIZMLARINING AHAMIYATI	248
Xannarov Komiljon Karimovich	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOIYILLARI	253
Saidov Suhrob Shodmonovich	
HUDUDIIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
Akbarova Kamola Akmaljonovna	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI	263
Karimov Eminjon Gapardjonovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI	270
Shermatov Axror Abdixakimovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	275
Ergash Bobobekov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	281
Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	285
Qurbonova Rahima Jamshedovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	302
Usmanova Zumrad Islamovna	
WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	306
Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna	
BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	312
Baxtiyorov Javlon Fazliddin o'g'li	
MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI	316
Yusufova Laylo G'ayrat qizi	

AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	325
Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li	
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА.....	329
Норкулов Суннатбек Алишерович	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	335
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI.....	341
Vahidova Gulhayyo Arzi qizi	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	347
Raxmanova Ilmira Rustamovna	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	354
Toxirov Javlon Raximovich	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI.....	361
Arslonov U. U.	
RESURLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILIY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI.....	367
Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi	
JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	373
Saitqulov Suxrob Shavkatovich	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI.....	380
Komiljon Karimov	
OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	386
Karimova Xurshida Raximovna	
QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	390
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li	
ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	396
Ли Марина Рудольфовна	
O'ZBEKISTONDA YER RESURLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	402
Xoshimova Sevara Baxromovna	
FARMATSEVTIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	410
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li	
HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	417
Turayev Baxtiyor Ergashevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	421
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING MOLİYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI	427
Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI	432
Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi	
INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNI MOLİYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	437
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	444
Khakimov Bekzod Ilhomjonovich	
O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLİYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	453
Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi	
ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ	457
Ким Елена Радионовна	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	464
Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi	
STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS	471
Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	477
Усманова Зумрад Исламовна	
UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAYTIRISHDA YASHIL INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI.....	480
Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich	
MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTARIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	485
Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi	
QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI	492
Xusanova Sevara Shavkat qizi	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATION-INVESTITION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	499
Raxmatillo Mirolimovich Egamov	
MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI.....	503
A.Z.Avlokulov	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI	507
Ibragimov Aziz Turayevich	
IJTIMOY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI.....	514
Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li	
AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	521
Raximov Azamat Hamroqulovich	

KO'P QAVATLI UY-JOY OBYEKTлари LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	525
Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	530
Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna	
MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQARISH DARAJASI TAHLILI.....	535
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich	
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	539
Убайдуллоева Сабрина Кодыровна	
NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI.....	545
O'roqov Mamurali Odil o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA.....	551
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich	
O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI.....	555
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	565
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI.....	575
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEKNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI.....	579
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi	
JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	584
Y.M. Xalikov	
MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT.....	591
Karimova Iroda Abdusattarovna	
MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI.....	598
Abbosova Sabina Hasan qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI OPTIMALLASHTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	604
Mirzayev Ozod Furkatovich	
PAXTA SANOATINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ASOSIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH.....	611
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
РАЗВИТИЕ УРБАНИЗАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ.....	615
Салимова Юлдуз Исаковна	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	624
Aminova Naima Umar qizi	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	628
Sultonboyeva Munira Bahodirovna, Sultanova Kamila Muktorali Kizi	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI.....	636
Mullabayev Murod Farxodjonovich	
THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE DIGITAL AGE.....	641
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA BOSHQARUV USULLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	646
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li	
RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	651
Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARINING ROLI VA ISTIQBOLLARI.....	657
Yakubova Samira Sabitdjanovna	
O'ZBEKISTONDA BANK AUDITI VA INVESTITSION FAOLLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	660
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich, Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
CORPORATE GOVERNANCE QUALITY, FOREIGN DIRECT INVESTMENT, AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL ECONOMETRIC ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES (2003–2024).....	664
Yusufjon Po'latov	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	
Sheraliyev Axror Sodiqovich, Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI.....	677
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILİYATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI.....	683
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILİYATLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI.....	689
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLARI.....	694
Kenjayev Toshbolta Aminovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MILLIY TO'LOV INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH.....	702
Ismailova Nasiba Komildjanovna	
КЭРРИ-ТРЕЙД В ЭПОХУ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ШОКОВ: УРОКИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО КОНФЛИКТА.....	708
Сулейманов Ильнур Радикович	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RESIRKULYATSION AKVAKULTURA TIZIMLARINING (RAS) STRATEGIK AHAMIYATI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	715
Nazokat G'ulomova	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	719
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	724
Xazratov Abror Panjiyevich	
AUDITORLIK DALILLARI VA ULARNI HUIJATLASHTIRISH JARAYONINING MUHIM JIHATLARI.....	730
G'aniev Z.U.	
ПОВЫШЕНИЕ ПОРОГА ПЕРЕХОДА НА НДС КАК НАЛОГОВЫЙ ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В УЗБЕКИСТАНЕ.....	736
Буранова Лола Вахобовна	
Садиков Искандар Гайратович	

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	744
Turgunbayev Utkir Begimovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDITNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA INSTITUTIONAL O'RNI	749
Saitmuratov Saitmurot Masharip o'g'li	
KELAJAK STRATEGIYASI INNOVATSION HR-SIYOSATLAR VA YOSH KADRLAR BILAN ISHLASHNING KONSEPTUAL MODELI	755
Abiyev Jahongir Ne'matovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDIT O'TKAZISH JARAYONINING USLUBIY TAHLILI	761
Saitmuratov Saitmurot Masharip o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	767
Ashurov Furkatjon Shuxratovich	
ОПЫТ ВЕДУЩИХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В НАЛОГООБЛОЖЕНИИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ.....	771
Курбанов Рустам Раджапович	
FOND BOZORI ORQALI XUSUSIYLASHTIRISH: POLSHA TAJRIBASI, O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	775
Chinqulov Qahramon Ravshanovich	
SAMARQAND QISHLOQLARIDA "OILAVIY MEHMON UYLARI" (GUEST HOUSES) VA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI: ISHCHI KUCHI VA KAPITAL NAZARIY TAHLILI.....	781
Ozoda Pardayeva	
YASHIL INNOVATSIYALARNING O'ZBEKISTONDAGI IQTISODIY ROLI	787
Mamatsoliyev Muhammadjon	
SUV TANQISLIGI SHAROITIDA SOHANI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISH (XORIJ TAJRIBASI).....	793
Akbarova Shaxnoza Yakub qizi	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA ASALARICHILIK TARMOG'INI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	797
Farmanov Jonibek Ziyadullayevich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA NEFT-GAZ SANOATI KORXONALARIDA AXBOROT ALMASHINUVINI TAKOMILLASHTIRISH "Muborak gazni qayta ishlash zavodi MCHJ misolida"	802
Abdullayev Munis	
TIJORAT BANKLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASHNING IQTISODIY MOHIYATI VA UNING MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI	809
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI (AKT) INFRATUZILMASIDA AKTIVLARNI BOSHQARISHDA ISO/IEC 55000 STANDARTINI QO'LLASH	816
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI KREDITLASHNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	822
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna	
Abduraxmonov Faridun Firo'z o'g'li	
BANKLARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI XALQARO USULLAR VA MEZONLAR ASOSIDA BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	827
G'aybulloyev Suxrob Odil o'g'li	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARINING AKTIVLARINI BOSHQARISH BILAN BOG'LIQ AMALIY VA USLUBIY MUAMMOLAR	834
Baxriddinov Sharofiddin	
XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XALQARO MARKETING STRATEGIYALARINING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	842
Otajanov Umid Abdullayevich	
Isakova Naima Ikromjonovna	
РАЗВИТИЕ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ESG-ФИНАНСИРОВАНИЯ	848
И. Р. Бердикулова	
INSURTECH PLATFORMALARI ASOSIDA SUG'URTA XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH VA MOLIVAVIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	852
Xakimzoda Naftuna Yusuf qizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ В ЗАРУБЕЖНОЙ ПРАКТИКЕ: БЛОКЧЕЙН, ФИНТЕХ И ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	857
Ражаббаева Махфуза Султанбой кизи	
Абдуллаев Анвар Фарходович	
OILAVIY KORXONALAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BANKLARNING O'RNI	861
Fayziyev X.	
Toshtemirov M.	
MAHSULOT TANNARXINI KALKULYATSIYA QILISHNING ZAMONAVIY USULLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI	866
Almardanov Muxamadi Ibragimovich	
Bolibekov Baxtiyor Achilovich	
Safarov Javohir Ismoilovich	
MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMIDA MAVJUD MUAMMOLAR VA CHEKLOVLAR	872
Begalov Sherzod Maxsutaliyevich	
TA'LIM JARAYONIDA TEXNOLOGIK YONDASHUVNING ZARURIYATI	876
A'zamova Saxovat	
O'ZBEKISTONDA "QISHLOQ XO'JALIGI-4.0" KONSEPSIYASINI JORIY ETISH YO'LLARI, MUAMMOLARI VA STRATEGIK ISTIQBOLLARI	879
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
GLOBAL COMPETITIVE POSITIONING OF UZBEKISTAN'S TOURISM SECTOR: A DISTANCE-TO-FRONTIER DIAGNOSIS ACROSS THIRTEEN DEVELOPMENT PILLARS	886
B. Sobirov	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIVAVIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	893
Tangriyeva Farida Abdukarimovna	
МОЛИЯ ТИЗИМИДА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИНИНГ МЕТОДОЛОГИК МУАММОЛАРИ	897
Ҳакимов Нодир Назарович	
MOLIYA TIZIMIDA DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATINING METODOLOGIK MUAMMOLARI	902
Hakimov Nodir Nazarovich	
FISKAL VA MONETAR SIYOSATNING INFLYATSIYA VA DAVLAT QARZIGA TA'SIR MECHANIZMLARI	907
Narkuziyev Anvar Rustamovich	
KREDIT GAROVI MAQSADIDA KO'CHAR MULKLARNI UCH YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASHNING METODIK XUSUSIYATLARI VA ULARNI QO'LLASH SAMARADORLIGI	912
Xo'jamqulov Jasur Jo'ra o'g'li	

KREDIT GAROVI MAQSADIDA KO'CHAR MULKLARNI UCH YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASHNING METODIK XUSUSIYATLARI VA ULARNI QO'LLASH SAMARADORLIGI

Xo'jamqulov Jasur Jo'ra o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarining metodik xususiyatlari hamda ularning amaliy qo'llash samaradorligi tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida baholash yondashuvlarini tanlash mezonlari, ularning afzallik va cheklovlari ilmiy jihatdan tahlil qilinib, kredit garovi sifatida foydalaniladigan ko'char mulklarni baholashda qaysi yondashuvning ustuvorligi baholash obyektining iqtisodiy xususiyatlari va mavjud bozor axborotlariga bog'liqligi asoslab berilgan. Shuningdek, uch yondashuv asosida baholash natijalari o'zaro taqqoslanib, ularni kompleks qo'llashning afzalliklari yoritilgan hamda baholash amaliyotini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kredit garovi, ko'char mulk, baholash faoliyati, bozor qiymati, xarajat yondashuvi, qiyosiy yondashuv, daromad yondashuvi, baholash metodologiyasi, kredit tavakkalchiligi, xalqaro baholash standartlari, IVS.

Abstract. This article examines the methodological features and application efficiency of the cost, market (sales comparison), and income approaches used in the valuation of movable property pledged as loan collateral. The study analyzes the criteria for selecting valuation approaches, identifies their advantages and limitations, and substantiates that the choice of an appropriate approach depends on the economic characteristics of the asset and the availability of market information. Furthermore, the valuation results obtained through the three approaches are comparatively assessed, the benefits of their integrated application are highlighted, and practical recommendations are proposed to improve the methodology of movable property valuation for lending purposes.

Keywords: loan collateral, movable property, valuation, market value, cost approach, sales comparison approach, income approach, valuation methodology, credit risk, International Valuation Standards (IVS).

Аннотация. В данной статье исследованы методические особенности и эффективность практического применения затратного, сравнительного и доходного подходов, используемых при оценке движимого имущества в целях кредитного залога. В ходе исследования научно проанализированы критерии выбора оценочных подходов, их преимущества и ограничения, а также обосновано, что при оценке движимого имущества, используемого в качестве кредитного залога, приоритетность того или иного подхода зависит от экономических характеристик объекта оценки и доступности рыночной информации. Кроме того, проведено сравнительное сопоставление результатов оценки, полученных на основе трёх подходов, раскрыты преимущества их комплексного применения и разработаны научно-практические предложения по совершенствованию оценочной практики.

Ключевые слова: кредитный залог, движимое имущество, оценочная деятельность, рыночная стоимость, затратный подход, сравнительный подход, доходный подход, методология оценки, кредитный риск, Международные стандарты оценки, IVS.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida bank kreditlarining ta'minlanganligini oshirish hamda kredit tavakkalchiligini samarali boshqarishda garov obyektlarini ishonchli baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ko'char mulklar — transport vositalari, ishlab chiqarish uskunolari, maxsus texnikalar va boshqa moddiy aktivlar — kredit ta'minoti sifatida keng qo'llanilayotganligi ularning bozor qiymatini ilmiy asoslangan metodlar yordamida

aniqlashni taqozo etadi. Xalqaro baholash standartlariga (IVS) muvofiq ko'char mulklarni baholashda xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlari asosiy metodologik vositalar hisoblanadi [1]. Biroq ushbu yondashuvlarni tanlash va qo'llash baholanayotgan obyektning xususiyatlari, mavjud bozor axborotlari hamda baholash maqsadiga qarab farqlanadi, bu esa kredit garovi maqsadida baholash metodologiyasini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

O'zbekiston Respublikasida baholash faoliyatini xalqaro standartlar asosida rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda uch yondashuvning qo'llanish chegaralari, ularning afzallik va cheklovlari hamda samaradorligini kompleks baholash masalalari yanada chuqurroq tadqiq etishni talab etadi. Shu munosabat bilan mazkur tadqiqotning maqsadi kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarining metodik xususiyatlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning amaliy qo'llash samaradorligini baholash hamda baholash amaliyotini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarining metodik asoslari qiymat nazariyasi, korporativ moliya hamda baholash metodologiyasi yo'nalishlarida faoliyat yurituvchi ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Qiymat nazariyasi bo'yicha fundamental tadqiqotlar muallifi, iqtisodchi va huquqshunos James C. Bonbright baholash metodologiyasining nazariy asoslarini shakllantirgan olimlardan biri hisoblanadi [2]. Olimning fikricha, baholashda yagona universal qiymat mavjud emas, balki baholash maqsadi va undan foydalanuvchilar ehtiyojiga qarab turli qiymat turlaridan foydalaniladi. U baholash yondashuvini tanlashda aktivning iqtisodiy mohiyati, bozor sharoiti va baholash maqsadi kompleks hisobga olinishi zarurligini asoslab bergan. Mazkur yondashuv bugungi kunda kredit garovi maqsadida baholash metodologiyasining konseptual asoslaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Korporativ moliya va biznesni baholash bo'yicha professor Tim Koller korxona va aktivlar qiymatini aniqlashda turli baholash yondashuvlarini o'zaro uyg'un holda qo'llash zarurligini ta'kidlaydi [3]. Olimning fikricha, baholash natijasining aniqligi nafaqat tanlangan metodga, balki foydalanilayotgan axborot sifati, prognozlarning ishonchiligi hamda baholovchining professional mulohazasiga ham bevosita bog'liq.

Iqtisodchi John Burr Williams daromad yondashuvining nazariy asoslarini ishlab chiqib, aktiv qiymatini kelgusida kutilayotgan daromadlarning joriy qiymati orqali aniqlash konsepsiyasini ilmiy jihatdan asoslagan [4]. Olim tomonidan taklif etilgan diskontlash tamoyillari bugungi kunda daromad keltiruvchi aktivlarni baholashda qo'llaniladigan asosiy metodologik yondashuvlardan biri hisoblanadi.

Moliyaviy iqtisodiyot sohasidagi olim Irving Fisher kapital qiymati va foiz nazariyasini rivojlantirib, aktivning joriy qiymati uning kelajakdagi iqtisodiy manfaatlar bilan belgilanishini ilmiy asoslagan [5]. Uning ilmiy qarashlari baholash jarayonida vaqt omili va diskont stavkasini hisobga olishning nazariy poydevorini yaratgan.

Moddiy va nomoddiy aktivlarni baholash bo'yicha xalqaro ekspert Alfred M. King baholash yondashuvini tanlashda aktivning funksional xususiyatlari, bozor ma'lumotlarining mavjudligi hamda iqtisodiy foydalilik darajasi asosiy mezon bo'lishi lozimligini qayd etadi [6]. Olimning fikricha, baholashning ishonchiligi turli yondashuvlardan kompleks foydalanish orqali sezilarli darajada oshadi.

O'zbekistonlik iqtisodchi K.X. Abdurahmonov iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish va ularning qiymatini obyektiv aniqlash iqtisodiy qarorlar sifatini oshirishning muhim omili ekanligini ta'kidlaydi [7]. Olim iqtisodiy aktivlarni baholashda ilmiy asoslangan metodologiyani qo'llash investitsion va kredit munosabatlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilishini qayd etadi.

O'zbekistonlik iqtisodchi S.S. G'ulomov bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy resurslarning real qiymatini aniqlash hamda baholash natijalarining moliyaviy boshqaruvdagi ahamiyatini tadqiq etgan [8]. Olimning fikricha, baholash metodologiyasini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish moliyaviy bozorlar samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda baholash yondashuvlarining nazariy asoslari va ularning alohida qo'llanish jihatlari yetarlicha yoritilgan. Biroq kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarini tanlash mezonlari, ularning o'zaro uyg'unligi hamda qo'llash samaradorligini kompleks baholash masalalari yanada chuqurroq tadqiq etishni talab etadi. Mazkur maqolada aynan mazkur masalani ilmiy jihatdan yoritish maqsadida uch yondashuvning metodik xususiyatlari tizimli ravishda tahlil qilinadi va ularni kredit garovi amaliyotida qo'llash samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarining metodik xususiyatlari hamda ularni qo'llash samaradorligini baholash uchun kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini Xalqaro baholash standartlari (IVS), O'zbekiston Respublikasining Yagona milliy baholash standarti, baholash faoliyatiga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar hamda baholash metodologiyasi bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida tizimli va qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, mantiqiy umumlashtirish, ekspert baholash, analoglarni taqqoslash (comparative analysis) hamda amaliy keys usullaridan foydalanildi. Shuningdek, kredit garovi sifatida taqdim etilgan ko'char mulk obyektni xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlari asosida baholash natijalari o'zaro taqqoslanib, ularning samaradorligi ko'p mezonli baholash (Multi-Criteria Analysis) usuli yordamida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan metodologiya baholash natijalarining aniqligi va ishonchliligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xalqaro baholash standartlari (IVS) hamda O'zbekiston Respublikasining Yagona milliy baholash standartiga muvofiq, ko'char mulklarni baholashda xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlari asosiy metodologik yondashuvlar sifatida e'tirof etiladi. Biroq mazkur yondashuvlarning har biri baholash obyektning iqtisodiy tavsifi, undan foydalanish maqsadi, bozor ma'lumotlarining mavjudligi hamda aktivning daromad keltirish xususiyatiga qarab turlicha natijalar beradi. Shu sababli kredit garovi maqsadida baholashda baholash yondashuvini to'g'ri tanlash kredit riskini kamaytirish va garov ta'minotining ishonchliligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

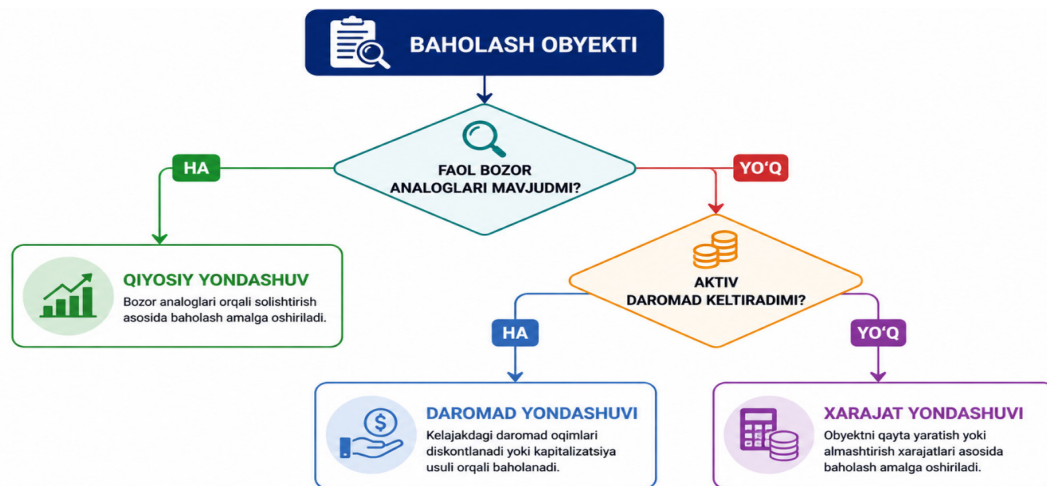
Xalqaro baholash standartlariga muvofiq, baholash yondashuvini tanlashda aktivning iqtisodiy mohiyati, bozor analoglarining mavjudligi, aktivdan kutilayotgan iqtisodiy manfaatlar hamda baholash maqsadi asosiy mezon sifatida qaraladi. Kredit garovi maqsadida baholashda ushbu mezonlarning kompleks hisobga olinishi baholash natijalarining obyektivligini oshirish bilan bir qatorda, kredit tashkilotlari tomonidan garov riskini baholash sifatini ham yaxshilaydi.

1-jadval

Kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan yondashuvlarning metodik tavsifi¹

Mezoni	Xarajat yondashuvi	Qiyosiy yondashuv	Daromad yondashuvi
Asosiy mazmuni	Aktivni qayta tiklash yoki almashtirish xarajatlari asosida qiymatni aniqlash	O'xshash obyektlarning bozor narxlari bilan taqqoslash	Kelajakdagi daromadlarni diskontlash yoki kapitallashtirish
Asosiy axborot manbai	Xarajat smetalari, ishlab chiqaruvchi ma'lumotlari	Bozor analoglari	Pul oqimlari prognozi
Qo'llash sohasi	Maxsus uskunalar, yangi aktivlar	Faol bozor mavjud bo'lgan aktivlar	Daromad keltiruvchi aktivlar
Afzalligi	Hisoblash oddiy, bozor bo'lmasa ham qo'llaniladi	Eng obyektiv bozor qiymatini beradi	Investitsion qiymatni aks ettiradi
Kamchiligi	Bozor talabini hisobga olmaydi	Analoglar topilishi qiyin	Prognozlarga yuqori darajada bog'liq
Kredit garovi uchun mosligi	Yuqori	Juda yuqori	O'rta

¹ **Manba:** IVS (2024), O'zbekiston Respublikasining Yagona milliy baholash standarti (2023) hamda muallif ishlanmasi asosida tuzilgan.

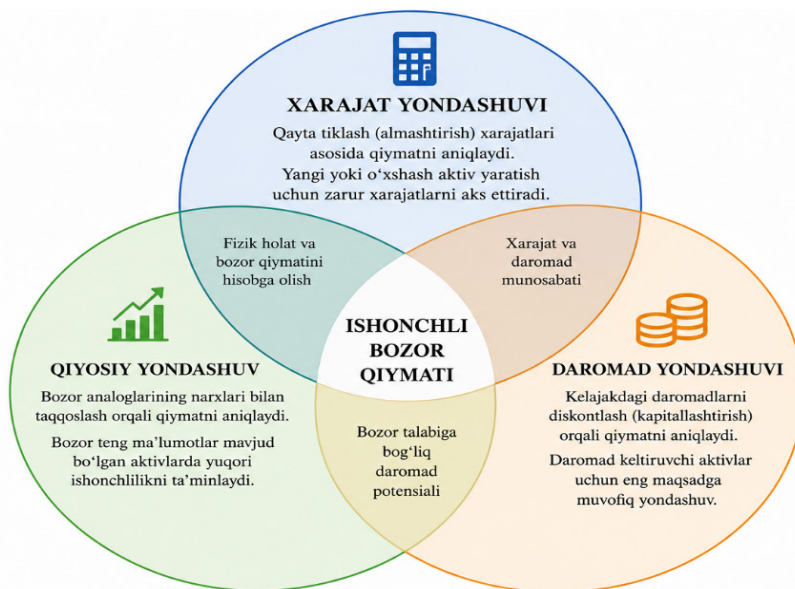

1-rasm. Kredit garovi maqsadida baholash yondashuvini tanlash algoritmi²

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda universal yondashuv mavjud emas. Har bir metodning qo'llanish sohasi, afzalliklari va cheklovlari baholanayotgan aktivning iqtisodiy xususiyatlariga bog'liq. Faol ikkilamchi bozorga ega transport vositalari va standart ishlab chiqarish uskunalari baholashda qiyosiy yondashuv yuqori aniqlikni ta'minlasa, noyob yoki maxsus texnologik uskunalarida xarajat yondashuvi ustunlik qiladi. Daromad yondashuvi esa ijaraga beriladigan yoki mustaqil daromad oqimini shakllantiruvchi aktivlarni baholashda samarali hisoblanadi.

Kredit garovi maqsadida baholashda yondashuvni tanlash qat'iy belgilangan metodga emas, balki aktivning iqtisodiy tabiati, bozor ma'lumotlarining mavjudligi va kredit riski darajasini kompleks hisobga oluvchi metodik algoritimga asoslanishi maqsadga muvofiqdir. Aynan shunday yondashuv baholash natijalarining ishonchligini oshirish va banklarning kredit portfeli sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Baholash yondashuvining samaradorligi faqat baholash natijasining aniqligi bilan emas, balki uning kredit garovi maqsadlariga qanchalik mos kelishi, bozor ma'lumotlaridan foydalanish imkoniyati hamda baholash natijasining ishonchligi bilan ham belgilanadi. Kredit tashkilotlari uchun garov qiymatini aniqlashda eng muhim talab baholash natijasining bozor sharoitlariga yaqinligi va kredit riskini kamaytirish hisoblanadi. Shu sababli baholash jarayonida xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlari bir-birini inkor etuvchi emas, balki aktivning iqtisodiy xususiyatlarini turli jihatlaridan yorituvchi metodlar sifatida qaraladi.

2-rasm. Uch yondashuvning o'zaro uyg'unligi (Venn diagrammasi)³

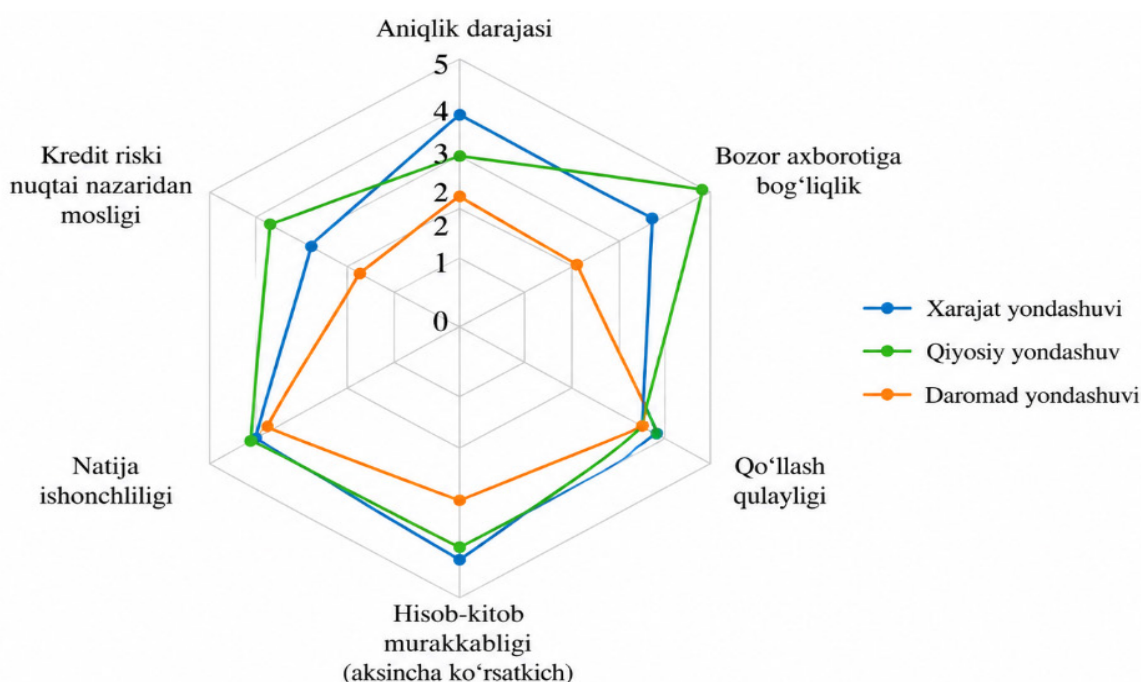
² Manba: muallif ishlanmasi.

³ Manba: muallif ishlanmasi.

Venn diagrammasi uch yondashuvning o'zaro bog'liqligi va har birining kredit garovi maqsadida bajaradigan funksiyasini yaqqol namoyon etadi. Xarajat yondashuvi aktivning tiklanish yoki almashtirish qiymatini aniqlash orqali uning minimal iqtisodiy qiymatini belgilashga xizmat qiladi. Qiyosiy yondashuv faol bozor ma'lumotlari asosida aktivning joriy bozor qiymatini aks ettiradi va kredit tashkilotlari tomonidan eng ko'p qo'llaniladigan yondashuv hisoblanadi. Daromad yondashuvi esa aktivning kelgusidagi iqtisodiy manfaatlarini baholash imkonini beradi hamda daromad keltiruvchi ko'char mulklar uchun yuqori amaliy ahamiyat kasb etadi.

Diagrammadagi kesishish sohasi uchala yondashuvning umumiy maqsadi — obyektiv va ishonchli bozor qiymatini aniqlash ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, yondashuvlarning kompleks qo'llanilishi baholash natijasining ishonchligini va xolisligini oshiradi hamda kredit garovi qiymatini aniqlashdagi xatolik ehtimolini pasaytiradi. Shu bois xalqaro baholash standartlari imkon qadar bir nechta yondashuv natijalarini o'zaro solishtirish va yakuniy xulosani professional mulohaza asosida shakllantirishni tavsiya etadi.

Baholash metodologiyasining samaradorligini yanada chuqurroq baholash maqsadida uch yondashuv aniqlik darajasi, bozor axborotlariga bog'liqligi, qo'llash qulayligi, hisob-kitoblarning murakkabligi, natijaning ishonchligi hamda kredit garovi amaliyotiga mosligi mezonlari bo'yicha qiyosiy baholandi. Ushbu mezonlar baholash amaliyotida yondashuvlarni tanlashga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar hisoblanadi. Baholash 0 dan 5 ballgacha bo'lgan shkalada amalga oshirildi, bunda 0 — eng past, 5 — eng yuqori samaradorlik darajasini anglatadi.

*radar diagrammasidagi ballar Xalqaro baholash standartlari (IVS), O'zbekiston Respublikasining Yagona milliy baholash standarti talablari hamda muallifning ekspert baholashiga asoslangan holda shakllantirildi

3-rasm. Baholash yondashuvlarining samaradorligi (Radar diagrammasi)⁴

Radar diagrammasi natijalari shuni ko'rsatadiki, qiyosiy yondashuv aniqlik darajasi, bozor qiymatini aks ettirish va kredit amaliyotiga mosligi bo'yicha eng yuqori natijalarni namoyish etadi. Buning asosiy sababi baholashning real bozor bitimlari va o'xshash obyektlar narxlariga tayanishidir. Biroq mazkur yondashuvning samaradorligi o'xshash obyektlar bo'yicha ma'lumotlarning mavjudligi va sifati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bozorda yetarli axborot mavjud bo'lmagan hollarda uning qo'llanish imkoniyatlari sezilarli darajada cheklanadi.

Xarajat yondashuvi hisob-kitoblarning nisbatan soddada tuzilishi, maxsus va noyob uskunalarini baholash imkoniyati hamda bozor ma'lumotlariga kamroq bog'liqligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, u bozor kon'yunkturasidagi talab va taklif omillarini to'liq aks ettira olmasligi sababli ayrim hollarda bozor qiymatidan farq qiluvchi natijalarni yuzaga keltirishi mumkin.

Daromad yondashuvi esa daromad keltiruvchi ko'char mulklar uchun eng iqtisodiy asoslangan metod hisoblanadi. Ammo ushbu yondashuv kelgusidagi pul oqimlarini prognozlash, diskont stavkasini tanlash hamda

4 Manba: muallif ishlanmasi.

iqtisodiy noaniqliklarni baholashga yuqori darajada bog'liq bo'lgani sababli uni barcha turdagi ko'char mulklarga tatbiq etish maqsadga muvofiq emas.

Umuman olganda, radar diagrammasi natijalari kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda bitta yondashuvni mutlaq ustun deb hisoblash mumkin emasligini ko'rsatadi. Baholashning ishonchligi baholash obyekti iqtisodiy tavsifi, bozor axborotlari mavjudligi va baholash maqsadidan kelib chiqib yondashuvlarni kompleks qo'llash orqali ta'minlanadi. Shu sababli kredit garovi amaliyotida uchala yondashuvni o'zaro to'ldiruvchi metodlar sifatida qo'llash baholash natijasining aniqligi va kredit riskini baholash sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Baholash yondashuvlarining amaliy samaradorligini aniqlash maqsadida kredit garovi sifatida taqdim etilgan ko'char mulk obyekti misolida uch yondashuv asosida baholash amalga oshiriladi. Keys sifatida ishlab chiqarish korxonasiga tegishli bo'lgan CNC metallga ishlov berish stanogi tanlanadi. Mazkur obyektning tanlanishiga sabab uning yuqori qiymatga egaligi, bank kreditlari bo'yicha garov sifatida tez-tez qo'llanilishi hamda xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarini bir vaqtda qo'llash imkoniyatining mavjudligidir.

2-jadval

Kredit garovi sifatida baholanayotgan obyekt tavsifi⁵

Ko'rsatkich	Tavsifi
Obyekt	CNC metallga ishlov berish stanogi
Ishlab chiqaruvchi	Haas Automation
Model	VF-4 CNC
Ishlab chiqarilgan yili	2022
Joylashgan joyi	Toshkent shahri
Foydalanish muddati	3 yil
Texnik holati	Yaxshi
Eskirish darajasi	18%
Boshlang'ich qiymati	1 180 000 000 so'm
Baholash maqsadi	Bank krediti uchun garov

*baholashda O'zbekiston Respublikasining Yagona milliy baholash standarti hamda Xalqaro baholash standartlari (IVS) talablari asos qilib olindi.

Xarajat yondashuvi bo'yicha obyekt qiymati tiklanish qiymati va jamlangan eskirish miqdori asosida aniqlandi.

$$V = C_{new} - D$$

bu yerda

V — obyekt qiymati;

C_{new} — yangi analogni sotib olish qiymati;

D — eskirish summasi.

Hisob-kitob:

$$D = 1.18 \times 0.18 = 212.4 \text{ mln}$$

$$V = 1180 - 212.4 = 967.6 \text{ mln so'm}$$

Qiyosiy yondashuv bo'yicha bozorda uchta analog uskunaning sotuv narxlari tahlil qilindi⁶.

3-jadval

Analog	Narxi
1	945 mln
2	980 mln
3	960 mln

O'rtacha qiymat

$$V = \frac{945 + 980 + 960}{3} = 961.7 \text{ mln so'm}$$

⁵ Manba: muallif ishlanmasi.

⁶ Manba: muallif ishlanmasi.

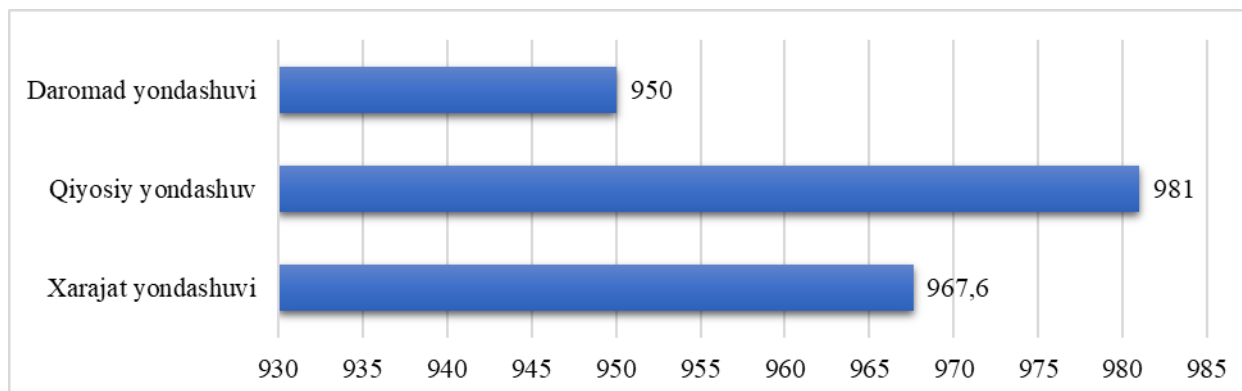
Bozor sharoiti va texnik holat uchun 2 % miqdorida tuzatish kiritildi.
Yakuniy qiymat — 981 mln so‘m.

Daromad yondashuvi bo‘yicha mazkur uskuna ishlab chiqarishda yiliga 280 mln so‘m sof pul oqimi yaratadi.
Diskont stavkasi — 18 %. Foydalanish muddati — 5 yil.

DCF formulasi:

$$PV = \sum_{t=1}^5 \frac{CF_t}{(r+1)^t}$$

Hisoblash natijasi — 950 mln so‘m.

4-rasm. Uch yondashuv asosida baholangan uskuna natijalarining taqqoslanishi⁷

Olingan natijalar kredit garovi maqsadida ko‘char mulklarni baholashda faqat bitta yondashuvga tayanish maqsadga muvofiq emasligini ko‘rsatadi. Aksincha, uchala yondashuv natijalarini o‘zaro solishtirish va baholovchining professional mulohazasi asosida yakuniy bozor qiymatini shakllantirish baholashning ishonchliligini oshiradi hamda bank kreditlari bo‘yicha garov riskini kamaytirishga xizmat qiladi.

Amaliyotda ko‘char mulklarni baholash jarayonida uchala yondashuv bo‘yicha olingan natijalar aksariyat hollarda bir-biridan farq qiladi. Bunday vaziyatda baholovchi oldida eng muhim vazifalardan biri yakuniy bozor qiymatini ilmiy asoslangan holda aniqlashdan iborat bo‘ladi. Xalqaro baholash standartlariga ko‘ra, yakuniy qiymat uchala yondashuv natijalarining oddiy arifmetik o‘rtachasi sifatida emas, balki baholash maqsadi, obyektning iqtisodiy tavsifi, mavjud bozor axborotlari hamda baholovchining professional mulohazasi asosida shakllantiriladi. Shu nuqtai nazardan, kredit garovi maqsadida baholashda turli yondashuvlarning ishonchlilik darajasini hisobga oluvchi integrallashgan metodik yondashuvni qo‘llash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur masalani metodik jihatdan takomillashtirish maqsadida kredit garovi maqsadida ko‘char mulklarni baholash uchun integrallashgan og‘irlik koeffitsiyentlariga asoslangan baholash modeli taklif etiladi. Ushbu modelning mohiyati shundan iboratki, uchala baholash yondashuvi natijalari ularning kredit amaliyotidagi ishonchlilik darajasi va qo‘llash samaradorligidan kelib chiqib, turli og‘irlik koeffitsiyentlari bilan baholanadi hamda yakuniy garov qiymati ushbu koeffitsiyentlar asosida hisoblab chiqiladi.

Modelda qiyosiy yondashuvga 0,50, xarajat yondashuviga 0,30, daromad yondashuviga esa 0,20 og‘irlik koeffitsiyenti berish taklif etiladi. Bunday taqsimot kredit garovi maqsadida baholashning amaliy xususiyatlari bilan izohlanadi.

$$V_{yakuniy} = \sum_{i=1}^n w_i \times V_i$$

bu yerda:

$V_{yakuniy}$ — yakuniy garov qiymati;

V_i — har bir baholash yondashuvi bo‘yicha aniqlangan qiymat;

w_i — tegishli yondashuvning og‘irlik koeffitsiyenti.

⁷ Manba: muallif ishlanmasi.

$$V_{\text{yakuniy}} = (967.6 \times 0.30) + (981.0 \times 0.50) + (950.0 \times 0.20) = 970.78 \text{ mln so'm}$$

Mazkur modelning afzalligi shundaki, u baholash natijalarini oddiy arifmetik o'rtacha qiymat asosida emas, balki har bir yondashuvning amaliy ahamiyati va ishonchlilik darajasini hisobga olgan holda integrallash imkonini beradi. Natijada yakuniy baholash qiymatining bozor sharoitlariga yaqinligi ortadi, baholash natijalarining obyektivligi ta'minlanadi hamda kredit tashkilotlari uchun garov ta'minotining ishonchlilik darajasi oshadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqotda kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholashda qo'llaniladigan xarajat, qiyosiy va daromad yondashuvlarining metodik xususiyatlari hamda ularni qo'llash samaradorligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, har bir yondashuvning afzallik va cheklovlari baholanayotgan aktivning iqtisodiy tavsifi, bozor axborotlarining mavjudligi hamda baholash maqsadiga bog'liq bo'lib, kredit garovi uchun yagona universal baholash usuli mavjud emas.

Amaliy misol natijalari uchala yondashuv bo'yicha aniqlangan qiymatlar o'rtasida ma'lum tafovutlar mavjudligini ko'rsatdi. Bu esa kredit garovi qiymatini aniqlashda faqat bitta yondashuvga tayanish baholash natijasining ishonchliligini pasaytirishi mumkinligini tasdiqlaydi. Shu sababli baholash natijalarini kompleks tahlil qilish va ularni integrallashgan metodik yondashuv asosida umumlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Tadqiqot doirasida taklif etilgan integrallashgan metodik yondashuv baholash natijalarining obyektivligini oshirish, baholovchining professional qarorini ilmiy jihatdan asoslash hamda kredit tashkilotlari uchun garov ta'minotining ishonchliligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv baholash amaliyotini Xalqaro baholash standartlari (IVS) talablariga yanada yaqinlashtirish imkonini beradi.

Kelgusida kredit garovi maqsadida ko'char mulklarni baholash metodologiyasini takomillashtirish uchun maxsus uskunalar bo'yicha bozor ma'lumotlari bazasini kengaytirish, baholash natijalarini integrallash tamoyillarini amaliyotga joriy etish hamda baholash jarayonida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. International Valuation Standards Council. International Valuation Standards (IVS). London: IVSC, 2024.
2. Bonbright, J. C. The Valuation of Property: A Treatise on the Appraisal of Property for Different Legal Purposes. New York: McGraw-Hill Book Company, 1937.
3. Koller, T., Goedhart, M., Wessels, D. Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies. 7th ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2020.
4. Williams, J. B. The Theory of Investment Value. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1938. 613 p.
5. Fisher, I. The Theory of Interest: As Determined by Impatience to Spend Income and Opportunity to Invest It. New York: Macmillan Company, 1930. 566 p.
6. King, A. M. Valuation: What Assets Are Really Worth. New York: John Wiley & Sons, 2001. 320 p.
7. Damodaran, A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. 3rd ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2012.
8. Pratt, S. P., Grabowski, R. J. Cost of Capital: Applications and Examples. 5th ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2014.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>